

Om glasmorderen og andre vinduespudlere

Af Bent Zinglersen

Ved Eske K. Mathiesen

Vinduespudlere har ry for at opleve mere end de fleste. Oswald Helmuth beskrev det i Erik Leths og Sven Gyldmarks vise »Opad eller Nedad« fra Helsingørrevyen 1963 således:

Det at være vinduespuder det er skægt,
for det er sgu så sjovt at stå og kigge gennem ruden.
Altså, mens man står og pudser,
ser man søde pi'r i trusser,
somme tider ser man nogle uden!
Pigerne er smarte. Overgangen er lidt stor,
når man henad aften kommer hjem til lilleemor.
Det er ikke til at se hva'
der er opad eller nedad –

....

Det er dog ikke de pikante sider af vinduespudseriet, eller vinduespoleriet, som det hedder, hvis det skal være fint, Bent Zinglersen fortæller om i sin samling af argot, anekdoter og andre bemærkninger om dette arbejde. Det er faget og dets udøvere, han beretter om. Ethvert fag er en lille verden af udtryk, traditioner og regler. Disse ting har deres officielle historie, om man så kan sige. Men et fag har også sin uofficielle, ofte muntre og ikke mindre vigtige historie. Den bliver overleveret i anekdoterne – *anekdote* betyder netop uudgivet, d. v. s. som overleveres mundtligt, som ikke er offentliggjort på tryk.

Nu er det så heldigt, at Zinglersen ikke alene har været vinduespuder og derfor kender faget indefra. Han er også en vågen kulturhistoriker med f. eks. bøger som »Skål København« (1965), »Endnu en skål« (1966), »Vejen går min tro over Knippelsbro« (1968), »Lad os mindes Johannes« (1969), »Køb blomster, køb blomster« (1970), »Københavnske gaders

navne og deres historie« (1972), »Københavnervliv der blev borte« (1973) og »Københavns havne« (1977) bag sig. Og udgangspunktet for hans samling om vinduespudserne var da også irritation over, at en anden kulturhistoriker, sprogforskeren Kaj Bom ikke havde udtryk om vinduespudserne med i sin slangordbog. At det sandsynligvis skyldes, at Bom skelner mellem argot og slang, altså mellem mere almindelig kendt jargon og den, som er knyttet til et fag eller mindre gruppe, bekymrer ikke Zinglersen. Han går i gang med at samle ind. Ikke så lidt folkemindesamling er begyndt med ønsket om at supplere andres indsamling. Zinglersen sendte sit manuskript til Dansk Folkemindesamling, hvor det findes under arkivbetegnelsen *DFS 1983/1 Optegnelser indsendt til Dansk Folkemindesamling 1960–1983. Alfabetisk efter optegner*. Et mindre stykke af teksten har i en noget omarbejdet form været bragt i »Arbejdsmændenes og specialarbejdernes fagblad« nr. 12, 1967, side 231, under titlen »Pudsige pudsere«.

Zinglersen fortæller en del om arbejdsvilkår og arbejdets organisering men intet om arbejdernes organisering. Organiseringsprocenten har formentlig også alle dage været lav for vinduespudserne, de er frie fugle. Ikke desto mindre har der siden den 27. august 1908 eksisteret en »Vinduespulerernes Fagforening« som en afdeling under først »Arbejdsmændenes Forbund for København og Omegn« senere »Specialarbejderforbundet i Danmark«. Mestrene er organiserede i »Vinduespulererlauget for Danmark«, ligeledes stiftet 1908. Iøvrigt har der også en tid eksisteret et »Vinduespulerernes Kooperativt Kompagni«.

Til sidst blot én bemærkning før Zinglersen selv kommer til orde. I slutningen af sine optegnelser nævner han den engelske revy- og filmstjerne George Formby, fordi der var en pudser, som lignede ham og derfor blev kaldt Formby, senere Formbrød. Men Zinglersen nævner ikke, at netop George Formby – i filmen »Keep Your Seats Please« (1936) – sang en lidt uartig vinduespudsersang »The Window Cleaner«, som blev så berømt, at Formby måtte lave en fortsættelse af den året efter! Det er sandelig ikke ethvert fag beskåret at blive så elsket af sangskrivere og revystjerner. Herhjemme har også Bjarne Jes Hansen skrevet en vinduespudsersang – offentliggjort i hans bog »60 sange for børn og andre mennesker« (1983) – men den er ikke spor pikant.

I Kaj Boms slangordbog ofres der ikke mange linier på vinduespolerere. Dette foranledigede nogle tidligere og »nuværende« vinduespuddere til i sommeren 1967 at samle alle de slangudtryk fra branchen, man kunne komme i tanker om over en kop øl. Deltagere var Hans Bjørneboe Larsen (kun polerer en kortere overgang, bopæl Klokkerhøjen 19, NV), Henning Springborg (stadig polerer, bopæl Guldbergsgade 8, N) og Bent Zinglersen (c/o Keller, Holmbladsgade 14, Kbh. S), som skriver disse linier. Et par andre, hvis navne jeg ikke fik fat i, deltog også.

Man enedes om ved en senere lejlighed at samle branchens anekdoter – især på basis af, hvad Springborg, eneste endnu aktive i branchen, kunne fortælle os andre af nyere ting. En sammenkomst med dette formål er aldrig blevet realiseret, men jeg har alligevel noteret en del anekdoter – dels fagets vandreanekdoter, dels sandfærdige beretninger af den art, der vel i nogen grad farves ved genfortælling, men dog alligevel turde give et billede af dagliglivet inden for denne ejendommelige branche, som i alt fald tidligere i betydelig grad befolkedes med folk af mange talenter, som imidlertid aldrig rigtig er kommet til udfoldelse. Så vidt jeg kan forstå er det nu overvejende anderledes. Nu lader unge mennesker sig oplære i vid udstrækning med henblik på at forblive i faget, og der er sikkert også i dag langt større indtjeningsmuligheder end hidtil. Tidligere gik mange ind i faget som »en midlertidig foranstaltning« med henblik på siden at slå igennem på andre områder, ikke sjældent malerkunst, forfattervirksomhed og scenisk virksomhed – og så er de »blevet hængende«.

Mens faget altså nu mere og mere synes at blive befolket med energiske folk, som tager arbejdet alvorligt, var der for blot nogle få år tilbage særdeles mange, som var mest interesseret i at få arbejdet fra hånden i en hast for så at nyde livet resten af dagen, ofte på værtshuse – eller for at dyrke de hobbies, man engang og måske svagt endnu havde en drøm om at kunne gøre til en levevej.

Først skal her nævnes de slangudtryk, ovennævnte lille selskab kunne komme i tanker om over »en kop øl«:

Vinduespolereren kaldes i reglen *pudser*, men også af og til *gnubber*, oftere *smøreka'l*, især hvis man er bange for at få vand på fingrene og bruger den tørre klud, polerekluden – *smørelasen*, *støvekluden*, *den fine*, *den tørre*, *den kemiske*, *den tekniske*, *kardæsken*, *kulsækken* (særlig hvis man glemmer at vaske den ud) og *det finske hørlærred*. »Den kemiske« og »tekniske« anvendes over for kunder, der stiller sig tvivlende over for dens anvendelse uden vand.

Et jævnt eller meget beskidt vindue kan man ikke nøjes med at *smøre* med *smørelasen*, det skal have både vand og vaskeskind – med andre ord

Samtlige pudserne i vinduespudserfirmaet Standard stillet op til ære for fotografen en dag i slutningen af 40'erne foran Ølandshus, Amagerbrogade 62. Fotografiet er venligst udlånt af Poul Johansen.

hele repertoiret, hele den tyrkiske musik, alle ti kontakter – kort sagt hele armen.

Den kritiske kunde skal have *perlestikkerarbejde* – og tager arbejdet som følge deraf lang tid, er kunden en *tandtrækker*. Kommer pudseren op til en kunde, der ikke har fået pudset vinduer i lang tid, siger han krænket: »Jeg er vinduespudser – ikke jord- og betonarbejder«.

Kunden, der får pudset hyppigt, er *en sukkerstang*, her skal vinduerne bare ha' *med søsters hånd*, altså den tørre. Hvis en rude ikke har fået vand, kan den komme til at *lyne* – måske endda så voldsomt, at hestene nede på gaden stejler. Dette stadig benyttede udtryk må stamme fra krigstiden eller sandsynligvis helt tilbage fra fagets start. Hvis mester kommer og der er sådant et vindue, siger han: »Hør Petersen, har De pudset det vindue med et stykke leverpostejmad?«

Den pudser, der har mange butiksrunder eller andre store runder på repertoiret, er *skvisekonge* – han bruger svaberen, som aldrig benævnes svaber af pudserne, men altid *skvise*, velsagtens afledt af den amerikanske

betegnelse. Redskabet stammer fra USA og havde i mellemkrigsårene uhyre svært ved at trænge igennem i Danmark. Pudseren har indtil nyeste tid været uhyre konservative, hvad arbejdsmetoder angår.

Pudseren med de mange trappevinduer, er naturligvis *trappeartist*. Bliver man sendt ud i omegnen, er man på *flyvetur*. En vinduespudser Petersen vil ofte blive kaldt *vinduespisser Puddersen*. *Puderusser* høres ofte – bagvendt for rudepudser.

Faget har beriget sproget med nogle adjektiver. Et sammenkoblet fag hedder *et perspektivt fag* – efter firmaet Perspektiva, der lancerede denne vinduestype i Danmark. Skal et sådant vindue skilles ad og poleres på fire sider, skal det *ha' på alle syv sider*.

En *gnubber*, der bliver sat til at rense stærkt angrebne vinduer, f. eks. på B & W, er ikke længere gnubber, men *gnaver*.

Betegnelsen *tugthusfag* for *palæfag* – altså fag med lutter små ruder – er vistnok gået af mode. Det florerede endnu for små 25 år siden. Et hus med sådanne vinduer er en *palækasse*.

En spand med møgbeskidt vand indeholder *polerevand* – efter fagets store standardvittighed, som siden skal gengives.

En skydestige er en *amerikaner*, kortere stiger benævnes efter antallet af trin, en *syv'er*, en *otter*, osv. Sådant kan amerikaneren også benævnes, hvis man har flere af dem i forskellige højder. Det bliver så bare *tolveren* eller *sejstentrinneren*.

De gamle etagestiger, ofte til 2. sals højde ud i ét stykke, som pudseren spadserede rundt med på skulderen, har mærkelig nok ikke inspireret til slangudtryk. De er nu helt afløst af stiger i flere stykker til at sætte sammen og have på taget af en almindelig vogn.

En kost til at vaske ruden ind, når den skal skvises, er en *børste*.

En gulvklud til at vaske ind med, når der skal trækkes med skind, er en *vasker*. Skindet er ikke rigtig noget i fagets argot, men det siges undertiden at være lavet af ægte nonnemaveskind.

Man kan stadig høre pudseren sige, at de arbejder på *gården* (Dansk Polerings Selskab), skønt det snart er mange år siden, at branchens største virksomhed lå i Vægtergården. Ti år efter, at branchens ældste virksomhed (fra 1896) var flyttet fra Vestergade til Skindergade, sagde man stadig, at man arbejdede for *Vestergade*. Kellers Polerfirma i Pilestræde i 20'erne blev kaldt *det lille Vestergade*. Dengang var Vestergade nemlig branchens største, og de næststørste, bl. a. Keller, havde langt færre ansatte. *Kloster-Ole* er naturligvis et firma, der har kontor i gaden *Ved klostret*. Andre firmaer har været benævnt på lignende måde efter adressen: *Stakkesund*, *Hostrups Have*, *Assensgade*. Navnet, de står under i telefonbogen, kendes så at sige ikke i pudserkredse.

Og her er firmaet Standards folk igang med den høje trappe til Ølandshus. Fotografiet er venligst udlånt af Poul Johansen.

En meget lille vinduespudser må finde sig i at blive beskyldt for at være ansat af hensyn til kældervinduerne. Tilsvarende kaldes en meget lav stige *kælderstigen*. Hvis den meget lave pudser spadserer på gaden, får han på et eller andet tidspunkt besked på af sin makker om at lade være med at bruge kantstenen som gelænder. Man spadserer jo ude på gaden, hvis man har en stige på nakken. Går man inde på fortovet, bliver man let *glasmorder* – man rager let et af udhængsskiltene ned. Den meget høje pudser må ofte høre, når han skal pudse anden sals vinduer udefra, at han ikke behøver tage stige med.

Men så er vi allerede ovre i noget helt andet – nemlig branchens vittigheder. Og her er standardvittigheden den med polerevandet. Der findes næppe den begynder – eller *nybegynder* som man stædigt siger med en ejendommelig »dobbeltkonfekt« – som ikke af mester eller svend, der skal lære ham at pudse, har fået serveret anekdoten som noget, vedkommende selv havde oplevet.

Historien drejer sig om en pudser, der går og pudser udvendig i en villa. Fruen kommer ud i haven og ser hans møgbeskidte vand, og da hun udtrykker sin dybe mistillid til, at man kan få vinduerne rene i sådan en gang pløre, siger pudseren yderst krænket: »Det er skam rigtig polerevand, frue! Det *skal* ha' den farve!« – »Polerevand?« – »Ja, det er skam fremstillet på firmaets eget kemiske laboratorium. Det er ene og alene dets skyld, vi kan få vinduerne så flotte!«

Damen er en fedtsyl, der selv vil pudse indvendig af frygt for omkostningerne. For at få det indvendige lige så flot som det udvendige, køber hun en flaske beskidt vand af pudseren for en daler.

Følgende må også siges at høre til standardanekdoterne, selvom undertegnede specielt har hørt den af F. Keller, død i 50'erne, men grundlægger af tidligere omtalte *Lille Vestergade* i Pilestræde. Når en dame ringede og bestilte pudsning aldeles omgående, sagde Keller overbærende: »Sig mig engang, frue, tror De, jeg har pudserne liggende på hylder, så jeg bare lige kan trække én frem, når en kunde ringer?«

En, i forskellige versioner, utallige gange hørt dialog mellem kunde og pudser, har også en snert af anekdoten over sig: »50 kroner for de par vinduer! Jeg er vant til at give 30!« – »Jamen det er skam bare, til De har givet 50 tre-fire gange, så er De blevet vant til det!«

For ikke at tale om denne: »50 kroner! Min forrige pudser tog kun 25!« – »Hvorfor beholdt De ikke ham, frue?« – »Han holdt pludselig op med at komme.« – »De skal se, frue, han er nok død af sult.«

Ligefrem standardanekdote er det også blevet med pudseren, der stjæler cigarer, men den er også hørt i forskellige versioner, bl. a. i radioens *Hvornår-var-det-nu-det-var*, hvor en glarmester (pudsere med honette ambitioner kalder sig ofte glarmestre) fortalte den til lytterne og Claus Walther. Men jeg, altså Bent Zinglensen, har sandelig oplevet en anekdote af denne art i virkeligheden – det kan da ikke være en fejlhuskning? Det skete efter min bedste vilje i 1947, hvor »Gården«s hold 3 med Edmond Sneedorff som sjakbejs om morgenen pudsede på flygtningeadministrationskontor i Frederiksgade, hvor minister Johs. Kjærboel var chef. Han

mødte selv ofte længe før nogen anden, og da jeg brasede ind på hans kontor og så chefen sidde der, siger jeg naturligvis: »Undskyld, men er der pudset vinduer her?« Kan ikke se det helt henne fra døren. Kjærbøll kigger ikke op på vinduet, men letter låget på sin cigarkasse og siger så med et mildt blik bag brilleglassene: »Jo, pudserne *har* været her!«

I øvrigt har jeg været ude for en anden hændelse, hvori en stjålen cigar spiller hovedrollen. Det må have været omkring 1950, idet jeg arbejdede for *Vestergade*. Jeg var om morgenen med et helt hold ude at pudse indvendig på Carlsberglaboratorierne. »Kom til« at lette på låget af en cigarkasse på professor Øjvind Wings kontor. Op ad dagen skulle jeg alene blive der, mens de andre skulle videre ud i byen. Jeg skulle pudse hele molevitten udvendig fra stige. Smuk sommerdag med død-dam stille vejr. Jeg har tændt mig en cigar, prægtig aroma, glemt hvorfra den stammede. Så ser jeg pludselig professor Winge sidde inden for et vindue og stirre op imod mig med kraftigt vibrerende næsebor. En herlig blå røg var sivet ind ad en åbentstående overrude. Professoren lettede på cigarkasselåget og så betydningsfuld ud, men sagde ikke en lyd. *Den* duft kunne han have kendt mellem hundrede sælsomme odeurer.

Mens vi er ved de selvoplevede, må vi lige ha' den med Smukke Hansen med. Han var en tid sidst i 50'erne min makker hos Correll – også et af branchens mest markante firmaer (Argus Rengøringsselskab), grundlagt af Willy Correll, der mange år tidligere havde grundlagt det selskab, som i 1941 købtes af De forenede Vagtselskaber. Correll måtte så ikke stifte nye selskaber i branchen i 10 år, men tog fat påny, såsnart disse 10 år var udløbet.

Men tilbage til Smukke Hansen, som hedder Georg Hjort Hansen, var gammel fynsk mester i boksning og naturligvis også blev kaldt Hjorten. Han er i dag selvstændig vinduespudser sammen med sin lille vakse kone, der er lige så skrap til at pudse som han!

Men jeg var altså en dag oppe i en privatlejlighed med Hjorten, og vi havde umanerlig travlt – akkord. Hjorten sløsede lidt med det, og fruene tog maske på. Der var et par af hans vinduer, der ikke var helt pæne. Vi havde bestemt ikke tid til at lave noget om. Så lagde Smukke Hansen, som på det tidspunkt havde pudset vinduer i 10-12 år, ansigtet i de elskværdigste folder og sagde: »Åh, ved De hvad, frue, jeg synes da de er meget pæne – jeg har kun pudset vinduer i to dage!« – Det stillede jo sagen i et ganske andet perspektiv. Fruen kunne straks se, at det var vældigt pænt, og at Hansen nok meget hurtigt skulle komme efter det.

Så er der Bjørneboe Larsen, som har prøvet lidt af hvert, også håndværksmæssigt, skønt han har fået opereret det ene skulderblad og halvdelen af ribbenene bort. Han var skam også vinduespudser en overgang – og en herlig fætter. Det gik jo ikke så stærkt med ham, men alle var villige til at hjælpe, og man ville meget nødig undvære ham, selv ikke på en skrap akkord, hvor han gik helt bag af dansen.

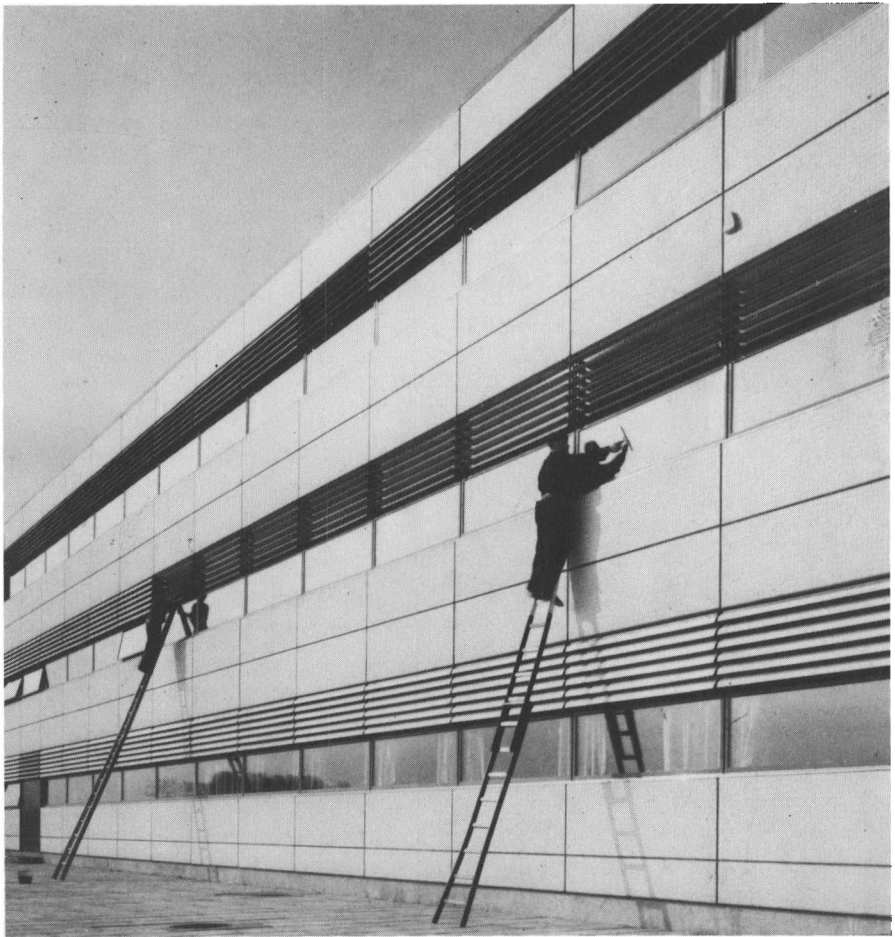
En sådan fællesakkord fik vi engang 4–5 mand med at pudse hele Glassalen i Tivoli. Hver især skulle vi først ud i byen til en del småkunder, og til slut skulle vi mødes i Tivoli. Hele dagens samlede resultat blev smækket sammen og delt efter antallet af næser.

Hans Bjørneboe kom naturligvis sidst ind i Tivoli fra sin tur. I mellemtiden var sket det, at vi andre var blevet smidt ud, fordi Oswald Helmuth var kommet i utide med Inger Christrup og ville prøve på »Vi har det – åh, åh«, osv. Vi havde ellers omhyggeligt konfereret med prøvelisten først. Men vi var altså blevet kastet på porten. En af »os« var den gæve pudser Oswald Olsson, nu selvstændig.

Da Bjørneboe ankom til Glassalen, kunne han ikke begribe, at alle døre var låst. Han hørte sang derinde fra og var ikke et øjeblik i tvivl om, at det var Oswald Olsson, som nemlig altid var i fortrinligt humør og ofte gik og sang så det gjaldede, mens han arbejdede. »Hold nu din kæft, Oswald, og kom og luk mig ind!« Skal vi pynte lidt på historien og sige, at Oswald Helmuth tog det – forholdsvis – pænt . . .

Jeg var engang sammen med bemeldte Oswald Olsson blevet sendt ind for at vaske et stort glasloft i en fornem antikvitetshandel på hjørnet af Ny Østergade og Hovedvagtsgade. Større arbejde – vi gik der det meste af en dags tid og kom på en ret god samtalefod med antikvitetshandleren. Indtil denne pegede på en antik sofa og spurgte Olsson, hvad han ville byde på det stykke møbel. Olsson svarede, selv om han naturligvis godt kunne se, det var noget kostbart stads: »Tjæ, lad mig se – skal vi sige, De får en hundredlas for den, men så skal den også ombetrækkes!« Sofaen var mange tusinde værd – ikke mindst var betrækket af stor værdi. Den gode antikvitetshandler blev forbløffende nok så fornærmet, at han ikke alene forholdt sig aldeles tavs resten af den tid, vi var der, men også ringede til firmaet og frabad sig, at Olsson pudsede vinduer hos ham i fremtiden.

Stump, som i 40'erne var stige-, cykle- og cyklelygteformand – udtaltes med tryk som f. eks. *overpakmester*, temmelig ulogisk – på »Gården« (man stillede dengang cykler til rådighed for mandskabet – det skulle man bare byde en pudser i dag!), men altså Stump, som i virkeligheden hed Villy Petersen, nød engang den ære at blive interviewet i radioen »på tomands-

Der kan være mange vinduer i en stor industrivirksomheds bygning. Her er to af firmaet Standards pudsere igang med facaden på Toms Chokolade-fabrik. Fotografiet, der er fra begyndelsen af 60erne, er venligst udlånt af Poul Johansen.

hånd« med Karl Bjarnhof, som havde sludret med ham, da han pudsede i radiohuset. Stump kom med nogle djærve udfald imod arkitekter – jeg erindrer svagt, at han sagde noget i retning af, at de har hoved, hvor vi andre har røv.

Denne indledning blot for at fortælle en anden selvoplevet historie. Jeg havde pudset på et arkitektkontor, hvor en ung dame havde inviteret på en kop kaffe. Almindelig samtale – vist nok lidt frittet ud fortalte jeg om det mest idiotiske arkitektpåfund, jeg endnu havde været ude for, og det

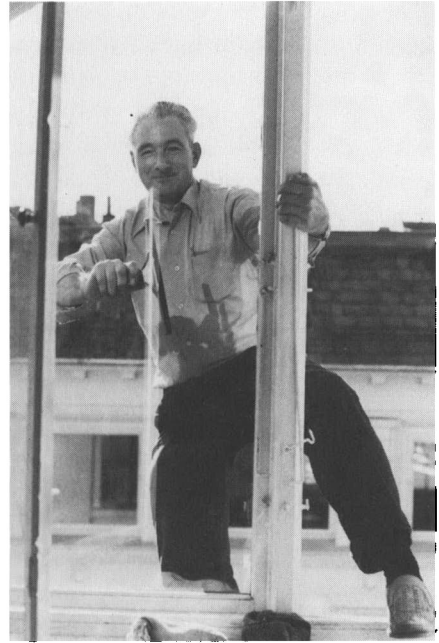
siger sandelig ikke så lidt. Det var på Standard Electric i Rådmandsgade, kæmpevirksomhed med stab af arkitekter og ingeniører til at »regne den rigtigt ud«. De laver en fornem trappe med sammenkoblede vinduer i vippehængsler, vippende over vandret akse. Øverste vindue, eller vist endda flere vinduer, var placeret sådan i forhold til trappen, at de kun kunne åbnes en halv centimeter. Ikke alene skulle der rejses et tårn til 7. etage for at få øverste vindue pudset udvendig, men det ville simpelthen aldrig kunne blive pudset inde imellem! Det var ikke lufttætte, men alm. piv-utætte sammenkoblede fag.

Den unge dame gik hen i et skab og hentede modellen af den pågældende bygning, så flygtigt på den og sagde: »De har ret – det er noget makværk, far dér har lavet!«

Jeg blev vinduespudser, fordi en kollega på Dansk Guldfabrik, hvor jeg arbejdede på ekspeditionen i nogle år indtil 1946, dette år »sprang« og tog arbejde for sin far, Christian Pedersen, kaldet Christian Knude eller bare Knude (død i 50'erne), der havde en ganske god vinduespolerervirksomhed. Jeg traf kort efter Folmer, min tidligere kollega, på gaden. Han fortalte lidt om faget. Jeg faldt især for hans beretning om Bahns hotel i Badstuestræde, hvor alle gæster gav ham cigaretter, når han kom og skulle pudse deres vinduer. Det var endnu en hård og vanskelig lod at være cigaretryger i Danmark, hvad jeg endnu var på det tidspunkt. Jeg blev omgående vinduespudser – efter at være blevet sat stævne af Knuden i forlængst nedlagte cafe Tanken i en barak over for Vesterport. Det hed sig, at mester skulle lære mig fagets »udgangsstilling«. Og denne viste sig at være at bøje armen – hver gang man fik en bajer i hånden. Jeg var ret lærenem og blev ansat.

En af de aller første dage var jeg med mester ude i generalkonsulinde Hartmanns villa på Svanemøllevej, og aldrig havde jeg dog – har forresten ej heller endnu – set en så overdådig rigdom (jo, forresten, forlæggerenken Hasselbalchs i Ryvangs Alle kan vist stå mål). Til kæmpevillaen hørte en fornem vinterhave med eksotiske planter. Da det var svært at finde tjenestepersonalets toiletter i sådan et stort hus, og Knuden skulle lade sit vand, så han sit snit til at gøre det i en urtepotte i ly af palmer og kæmpemæssige tropiske blomster. I det samme gjorde en prægtig blomst en bevægelse med kronbladene, som om den begyndte at visne, og Knuden hviskede forskrækket: »Av for satan, madammen er helt tosset med de blomster – nu visnede denne her sgu, fordi jeg pissede i potten.« Helt idiotisk plukkede han blomsten af i sin rådvildhed i håb om, at hun så ikke ville få øje på skaden, han havde forvoldt.

Lidt senere hørte vi den fornemme frue beklage sig over, at der var sket

Vinduespolerer Hjalmar Ehlers i arbejde. Fotografierne er fra 1979 og venligst udlånt af Hjalmar Ehlers.

noget mystisk med hendes kostbare *kødædende* plante – dens prægtige blomst var fuldstændig forsvundet. Knuden overhørte ganske den insinuation, der lå i denne bemærkning, selvom den var rettet til en af husets mange tjenende ånder. Knuden gik med den kødædende blomst, som altså blot havde vibreret lidt, fordi der var noget animalsk i nærheden, i sin ene bukselomme. »Jeg vil ikke fortælle, hvad den gjorde ved mig«, sagde han siden, når han genfortalte hændelsen.

Knuden var i øvrigt en djærv fortæller af allehånde anekdoter, og så vidt jeg husker, var det fra ham, jeg havde den om Andreas Zinglersen – en slægtning af mig langt ude, som jeg ikke kendte, men som havde været vinduespudser i sine unge dage, bl. a. sammen med Knuden. Da de pudsede i Anatomisk Institut og kom ind i et rum, hvor der stod et skelet, gik Andreas kåd hen og greb skelettet i næven og sagde: »Goddag, det er jo min gamle ven Kristoffer!« – Kristoffer var ikke indstillet på en sådan pludselig hjertelighed. Han stod et øjeblik og svajede og klaskede så sammen som en uordentlig bunke ben på gulvet med et grinende kranium på toppen.

Samme Andreas blev undertiden kaldt Glasmorderen, fordi han i mangt og meget andet var lige så voldsom, som da han hilste på skelettet. En dag gik han, ifølge afdøde Christian Knude, på fortovet med en stige over skulderen, mens Knuden gik med sin ude på gaden, som sig hør og bør. Der lyder et brag, og et udhængsskilt styrter ned, »Det var sgu da ikke mig, der gjorde det!« udbryder Andreas og vender sig så brat med stigen, at han smadrede endnu et udhængsskilt fem meter fra det første.

Så er der en historie, der nærmer sig det kriminelle – eller rettere overskrider det en kende. Desværre, må man vel sige, er der ikke tale om nogen opdigtet anekdote. Fra firmaet »Vestergade«, hvor sidst i 40'erne Søren Beton var forretningsfører (direktør Frantz Olsen var en fornem mand og lod sig sjældent se), var et hold ude at pudse i Carlsberglaboratoriet på Gl. Carlsberg Vej. Man holdt frokost i et kælderrum og fik af en kittelklædt herre nogle bajere, nok til et par omgange til frokosten. Da de var drukket, var tørsten ikke rigtig slukket. Så er der en, der siger: »Jeg ved, hvor bajerne står!« – Afsted med ham, tilbage til kælderrummet med en nævefuld. I det samme kommer firmaets forretningsfører på besøg, iført den gule kedeldragt, som han tog på, når der var chancer for, at han selv kunne være lidt til nytte et sted, hvor han besøgte sit mandskab. Der blev hentet en omgang øl, da Søren kom – det var jo vor mester, og man gør meget for at stå sig godt med mester. Da den omgang var drukket, blev der hentet en omgang til. Siden ville Søren, der blev meget hurtigt halvfuld, også give en omgang. Han fik forevist stedet, hvor bajerne stod – dog vist nok uden, at man gjorde ham opmærksom på, at det var ganske illegalt, at man tog selv.

Vinduet stod åbent i kælderrummet, uden for var der en dyb udgravning – der skulle indlægges et eller andet i bygningen. Efterhånden som der blev »købt« flere og flere omgange, røg de tomme flasker ud af vinduet og havnede i udgravningen. Man cykler omsider hjemad, alle noget berusede. En af dem påkører en mand ved Palladium – og stikker af. Men manden så telefonnummeret, som stod malet med store tal på både stigerne og pudsernes store kobberspande, som hang over diverse cyklestyr.

Ankommet til Vestergade fester man videre. Politiet ringer. Søren tror, det er gas, og lægger røret på med en dum vits. Politiet ankommer straks efter til kontoret og optager rapport. Det blev til en betydelig bøde til ham, der væltede manden. Men meget værre var det dagen efter, da der blev ringet til forretningsføreren fra Carlsberglaboratoriet om, at pudserne dagen før havde stjålet et hav af bajere. At dømme efter de tomme flasker i udgravningen var der tale om ca. en kasse øl, som man i hvert fald ville have betalt. Søren Beton, forretningsføreren, erklærede sig naturligvis

*Vinduespolerer
Hjalmar Ehlers
fotograferet 1980
under arbejde i den
indre by i Køben-
havn. Fotografiet er
venligst udlånt af
Hjalmar Ehlers.*

straks villig til at betale, men blev noget hed om ørerne, da stemmen i telefonen sagde: »Men vi vil gerne tale med en af pudserne, der var her – mere for at statuere et eksempel. Ham med den lyse kedeldragt var den værste – vil De være venlig at sende ham herud med penge for en kasse øl!«

Den var ikke så god, for »ham med den gule« var Søren selv – de andre havde grønne kedeldragter. »Jeg har fyret ham«, måtte Søren sige, »jeg havde indtrykket af, at det var ham, der forledte de andre!« – Så måtte »en af de andre« cykle ud med pengene, som Søren naturligvis betalte af sin egen lomme. Og Søren måtte også betale en klækkelig ekstraskilling til ham, som måtte ud at stå til skideballe på hele holdets, og altså ikke mindst forretningsførerens vegne. Det taler til laboratorieledernes ros, at intet i forholdet til pudserfirmaet ændredes, man hørte aldrig om episoden mere, og der var stadig gratis øl til pudserne – i det omfang, man fra laboratoriets side ønskede at give.

Frantz Olsen, der døde i 50'erne, var grundlægger af det første vinduespoleringsfirma i Danmark, kaldet Vestergade, og eksisterende endnu andetsteds i byen. Officielt navn Kompagniet for Spejl- og Vinduespolering, grundlagt 1896. Olsen havde indført tyske polerere til oplæring af danske og fik i dette århundredes første årtier en sådan vind i sejlene, at han blev en meget rig mand. I bogen »Mit København« fra 1939 beretter Carl H. Clemmensen om et besøg i Nimb i udgivelsesåret – og ser til sin store forbavselse selveste direktør Frantz Olsen, en af de gamle fra Chr. Houmanns og Herman Bangs dage, da fru Nimb var deres moderlige veninde.

Frantz Olsen holdt aldrig op med at have fine vaner, selvom det gik mildest talt ned ad bakke med hans firma, og der i de sidste mange år kun arbejdede 6–7 mand i firmaet, mens Dansk Polerings Selskab (»Gården«) havde overtaget rollen som det store firma og havde 35–40 i arbejde.

Jeg har mange gange pudset direktør Olsens privatlejlighed i Carl Johans Gade på Østerbro. En tragisk udseende, grå dame, der så ud, som om hun havde sultet hele sit liv, blev af mig første gang – som af alle de pudser, der gennem tiden havde været der – anset for at være direktørens lille, forhutlede tjenestepige. Men det var den store mands kone. Han vedblev til det sidste at holde elskerinder og spise frokost hver dag i Nimb. Tilsidst ældgammel og senil. Kunne komme op på firmaets kontor om formiddagen og hente 500 kroner og kvittere for dem og hen på eftermiddagen komme tilbage og sige: »Hør, fik jeg ikke en hel del penge i formiddag?« – Han havde ikke til en vogn hjem. Det var vel at mærke i 1948–50, hvor 500 som bekendt var lidt mere end i nutiden.

Men vi må vist hellere se at komme tilbage til anekdoterne . . .

I de tider, hvor Dansk Polerings Selskab endnu hørte til Vægtergården, mødtes pudserne i en kælder i »Gården« og fik sedlerne til dagens arbejde udleveret samt eventuelt cykler og stiger, og man mødtes igen her til fyraften. En dag fortalte en pudser, som blev kaldt Fantomet, om en hændelse, han havde været udsat for, og som »vi andre« jo nok havde holdt kæft med, hvis det havde været os. Han havde (1947) været ude at pudse i en villa i Hellerup, og da han var på vej tilbage, var der blevet ringet og klaget over hans arbejde. – »Du må selv tage ud og lave det om«, sagde overinspektør Aage Olsen, kaldet Ole, til ham, og Fantomet stampede atter til Hellerup med cykle og stige dagen efter. I modsætning til den foregående dag havde han denne gang ikke sine briller med, og det gav ham et fuldstændig andet udseende. Fruen i Hellerup genkendte ham ikke. Sammenbidt måtte Fantomet æde beske piller som: »Det var et værre svin, som var her i går« – og: »Han var iøvrigt en højst aparte fyr«.

Vinduespudser på Husqvarna motorcykel. Fotografiet er fra 1934 og venligst udlånt af Rich. Jensen.

Det var han nu også. Alene det, at han selv stiller op i kælderens og fortæller det, siger jo et og andet om ham. Men en brav gut og en førsteklases kammerat. Udmærket begavet, selv om man skulle tæt på ham for at blive klar over det – og have en stor tålmodighed. Han snakkede nemlig som et maskingevær skratter. Navnet Fantomet havde han fået, fordi han om vinteren stoppede kedeldragtens bukseben ned i nogle vældige støvler og havde en hjelm på hovedet, der gav ham en sporadisk lighed med tegneseriefiguren. Fantomet begik selvmord med gas midt i 50'erne, kun et par og tredive år gammel. Motivet meget gådefuldt for alle, der ikke kendte ham meget, meget godt. Han var jo udadtil den evigt smilende og glade, der tilsyneladende nød at være ethvert selskabs klovn.

Nu om stunder kan man købe polereklude, der er »vasket ud« ad teknisk vej, men før i tiden tog det en rum tid, før en ny klud kunne fungere rigtigt. Den skulle ikke blot vaskes ud i mange hold vand, men også slides til. Man kunne her skyde en genvej ved at slibe kluden lidt på en fortovsflise eller husmur. At en pudser engang gjorde det nede i den smukke forgård med flisegange foran Gentofte rådhus, fik den funktionær på rådhuset, der havde med vinduespudsningen at gøre, til at ringe til Ole på Gården og sige: »Hør Olsen, en af deres mænd er stærkt beruset. Han ligger på knæ ude ved indkørslen og pudser fortovsfliser!«

Sorte Rudolf var i 40'erne pudser og en gevaldig sheik. Der var ikke grænser for de eventyr, han oplevede med damer, når han pudse badeværelsesvinduer. Da han for Vægtergården skulle ud at pudse på gummivarefabrikken Schiønning og Arvé på Nørrebro, Heimdalsgade vist, blev han på forhånd advaret imod at være for rapmundet over for damerne i kondomafdelingen. Men dem skulle Sorte Rudolf (erindrer ikke hans efternavn) nok klare i stiv arm.

Mens hans makker holdt sin kæft og ikke svarede mere end højst nødvendigt, når damerne begyndte at gasse, optrådte Rudolf dels som den store hjerteknuser, dels som en slem gavflab. Det skulle han aldrig have gjort. Hans makker ville meget nødtigt pudse vinduet på dametoiletet, men den skulle Rudolf selvfølgelig nok klare! Da han kom derud, kastede tre store, stærke kvinder sig over ham, trak under anvendelse af lettere vold bukserne af den skrækslagne Don Juan og holdt deres jublende indtog i kondomafdelingen med dem som sejrsmåne, en af dem holdt dem højt hævet i den ene hånd. Det var en knap så kry Rudolf, der en time senere, stadig på toiletet, modtog sine bukser af kollegaen, der havde optrådt uproverende.

At begyndere – undskyld, »ny«begyndere – ofte på to dage er meget dygtigere end læremesteren, har man mange eksempler på. Frederik A. Keller (søn af grundlæggeren af foromtalt »Lille Vestergade« i Pilestræde) kender et af de pinligste eksempler herpå. Keller, som nu er legepladsleder i Bredegrund på Amager, har også en fortid som vinduespoleremester. En dag i begyndelsen af 50'erne havde han taget en Tom Sander, som netop havde pudset i to dage, med på etagetur. Med en drabelig høj stige skulle man pudse daværende restaurant Peking på hjørnet af Østergade og Kongens Nytorv udvendigt. Da Tom var oppe på stigen, vaskede han alle ruderne ind på én gang og skulle først bagefter trække med skindet. Det var en steghed sommerdag, og vandet var forlængst dampet bort, før Tom var der med skindet, hvilket får ruderne til at gnistre og lyne. Keller råbte op til ham, at han skulle nøjes med at vaske en lille smule ind ad gangen.

Hva'beha'r? Skulle den fyr dernede komme og lære ham, Tom Sander, noget? Han smed skind og klude ned, stavlede ned ad stigen og gik sin vej uden at sige farvel. Så stod Keller ellers der med en stige så drabelig høj, at der skulle to mand til at lægge den ned, hvor meget han end pressede den ind mod muren og forsøgte at gøre det alene.

Princippet er naturligtvis, at man løfter stigen godt ud på gaden, hvorpå den ene mand stiller sig to trin op og bliver her som kontravægt, mens den anden lægger den ned. Så er det hele ganske let. Keller måtte vente næsten en time, før der kom en tilfældig pudser forbi, der kunne hjælpe ham.

Der er en meget udbredt hang mellem pudserne til at give hinanden øgenavne – eller kælenavne, om man vil. Her er tidligere nævnt Fantomet og Glasmorderen, og adskillige andre. Man har gennem tiderne også kendt navne som Arme og Ben (og hvilket fag har ikke det), Henning Vådrev, Den gyldne Kapsel, Ministeren (pudsede en lang periode i ministerialbygningen, men navnet fulgte ham siden overalt), Niels Vaskeklud, Påskeægget (efter hovedformen), Ti små snavsede fingre, Knalde Karl og mange andre.

Hansen Dårligvej (Hans Hansen, som startede som pudser omkring 1920 og blev ved til 50'erne, nu vistnok på en retrætepost som lagerarbejder på Atlas) fik dette navn, fordi han en morgen i 20'erne, mens han arbejdede for den dengang ganske unge Willy Correll, af mester blev bebrejdet, at han havde brændt den af dagen før. – »Det var sådan et dårligt vejr,« undskyldte Hansen sig med – den dårligste undskyldning, nogen pudser kan give. Man skal helst kunne pudse vinduer i al slags vejr, og kunne man ikke pudse i regnvejr, ville man aldrig kunne opnå en rimelig årsgage.

Søren Formbrød, som lever endnu som pensionist i Klokkerhøjen, vistnok nr. 13 (NV), var også en af de gamle fra 20'erne. Straks efter 2. verdenskrig, da George Formby's film kom op herhjemme, blev Sørensen (Niels) kaldt Søren Formby – på grund af en umiskendelig lighed. Det blev siden, da George Formby blev mindre kendt, forvansket til Formbrød! Det må noteres, at Sørensen aldrig på noget tidspunkt har villet vedkende sig nogen som helst lighed med den sjove englænder.

Søren Formbrød var med ude at pudse for Correll på Ingeniørkasernen i Ryvangen den dag, da Knudsen lavede skandale. Et helt hold pudsede derude om morgenen, deriblandt Gunnar Knudsen, som havde været på druk hele natten. Han blev smidt hen i en lænestol og bedt om at sove, så han ikke gik de andre i vejen – han skulle nok få lov til at være med på den fælles akkord alligevel.

Da man var færdige med morgenarbejdet, glemte man ganske Knudsen og gik over i kantinen og drak kaffe og spillede billard (på kaserneområdet). Det var lørdag, og man skulle hjem til mester kl. 11. Da man forlader kantinen, ser man, at der er stor parade nede på appelpladsen, uhyre højtideligt, der præsenteres gevær og høres gnækkende kommandoråb og hornsignaler og smelden af flag. Det er generalinspektøren, der er på besøg. Midt i det hele står Knudsen og præsenterer spand! (og kæfert!).

Pudserne får smidt ham ind på kantinen, mens de i hast gør noget udvendigt arbejde færdigt, men da man en halv time efter kommer for at hente synderen, er han væk. Man leder og leder og finder ham ikke – drager

så til staden og modtages af en temmelig vredladen direktør Correll. Der var blevet ringet ude fra kasernen, at da kommandantens kone havde åbnet sin dør, var en døddrukken pudser trimlet ind i hendes entré med spand og det hele.

Knudsen blev fyret, men det var ikke første gang, han var blevet det – heller ikke af Correll.

Willy Correll havde undertiden den vane pludselig at fyre hele personalet, når en eller flere af dem havde lavet labanstreger med ham. Det skete således en lørdag morgen, hvor pudserne skulle ud og lave en hel masse. De kom tilbage kl. 11 – uden at have lavet andet end at drikke bajere. Alligevel sagde Correll, djærvt, for sådan var han jo osse (og er vel endnu): »Jeg har tilgivet jer! I kan godt komme på mandag alligevel«. – Så skulle selvfølgelig hele banden ikke blot have deres sædvanlige lørdagsforskud, men denne gang dobbelt så meget som ellers, fordi de i deres sorg over at være blevet fyret havde måttet sidde på værtshus hele formiddagen i stedet for at arbejde.

Summary

The »Glass-killer« and other window-cleaners

Bent Zinglersen, the author, who is known for a number of ethnological books, mostly about Copenhagen and its night life, writes about Copenhagen window cleaners, their nicknames, jargon, and their anecdotes. Zinglersen is a former window cleaner and therefore knows the trade from within. Eske K. Mathiesen has written an introduction to Zinglersen's article.